

بررسی قاعدهٔ امکان اشرف و نسبت آن با اصالت وجود

دکتر حسن سعیدی*، دانشیار دانشکدهٔ الهیات و ادیان دانشگاه شهید بهشتی تهران
امیر اوسطی**، دانشجوی دکتری حکمت متعالیه، دانشگاه خوارزمی تهران

چکیده

قاعدهٔ امکان اشرف از قواعد مهم فلسفهٔ اشراق است. شیخ اشراق، اهتمام ویژه‌ی به این قاعده داشته است و در اکثر آثار خود بر این قاعده اقامهٔ استدلال کرده است. هدف اصلی ما در این نوشتار بررسی نسبت قاعدهٔ امکان اشرف با اصالت وجود است. بدین منظور، لازم است به این پرسشها پاسخ داده شود: آیا برهان مشهور این قاعده که در آثار سهروردی و پیروان او مطرح شده، بر اصالت ماهیت مبتنی است؟ موضع ملاصدرا بعنوان مؤسس فلسفهٔ اصالت وجودی، در قبال این قاعده و برهان آن چیست؟ آیا تاکنون تقریری از قاعدهٔ امکان اشرف با ابتناء بر اصالت وجود ارائه شده است؟ نقاط قوت و ضعف براهین و تقریرهای مختلف این قاعده چیست؟ از طرفی، اشکالاتی نیز بر این قاعده مطرح شده است که با تکیه بر مبانی حکمت متعالیه قابل دفع میباشند. محقق دوانی، اشکالی بر قاعده مطرح نموده است که ملاصدرا بر اساس اصالت وجود و فروعات آن، به اشکال پاسخ داده است. این پاسخ میتواند زمینه‌ساز تقریر دیگری از قاعده شود که در مقاله بدان پرداخته شده است.

کلیدواژگان

مکان اشرف امکان فقری اصالت وجود
اصل علیت سهروردی

۱. مقدمه

قاعدهٔ امکان اشرف از مهمترین مؤلفه‌ها و قواعد فلسفهٔ اشراق است. سهروردی اهتمامی ویژه به این قاعده داشته است و در غالب آثار خود بر آن استدلال کرده و آن را پایه و اساس برخی آراء فلسفی خود قرار داده است. این قاعده، در حکمت متعالیه نیز مورد تأیید واقع شده و ملاصدرا در اسفار، اهمیت و کاربردهای بسیاری برای آن قائل شده است^۱. بنابر نقل سهروردی، پیشینهٔ تاریخی این قاعده به دورهٔ یونان بازمیگردد و ارسطو در کتاب السماء و العالم به این قاعده اشاره کرده است^۲. برای اثبات این قاعده در فلسفهٔ اسلامی براهینی چند با تقریرهای مختلف ارائه

*.Email:h-saeidi@sbu.ac.ir

** .Email:amir09356053694@gmail.com

(نویسندهٔ مسئول)

تاریخ دریافت: ۹۶/۱/۲۱ تاریخ تأیید: ۹۶/۳/۳۱

۱. ملاصدرا، الحکمة المتعالیة فی الأسفار الأربعة، ج ۷، ص ۳۲۰.

۲. سهروردی، مجموعه مصنفات شیخ اشراق، ج ۱، ص ۴۳۵.